

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❖ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❖

DAMER!

Nu inkommet **nyheter** i skotska, randiga och enfärgade

Blustyger

i alla prislägen fr. 0.45 pr mtr

Ett parti randigt och enfärgat

Siden

till blusar borts lumpas.

Kjolytyger,

60 cm. br., i grått och blått från 0.88 pr mtr.

Cheviot. Sammet.

Stuvar.

Trädgardiner	fr. kr. 0.23
Strandkoftor	” ” 3.50
Underkjolar, satin	” ” 2.65
Reformliv	” ” 1.30
Snörliv	” ” 2.35
Korsettskyddare, trikå	” ” 0.75
Tröjor Lahmans	” ” 0.80
Kalsonger, trikå	” ” 1.25
Linnen	” ” 1.05
Strumor och Vantar. Sybehör	m. m.

SVENSKA VARUHUSET

1 tr., 54 Drottninggatan 54, 1 tr.
37 Stora Nygatan 37

SINGER

SINGER SÖMMAR GULD I STRÖMMAR

Världsberömda symaskiner

Lektioner i

LINNESÖMNAD

(även blusar, underkjolar, skjortor, barnkläder). Kurserna pågå 12 jan.—1 juni, under vilken tid elever dagl. mottagas.

EVA EGNÉR, KARIN EGNÉR.

Sibyllegatan 36.

A. T. 210 04

R. T. 35 30

För kapitalister, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning

(Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10—4.)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, i fall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen, att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under två kr.

HERTHA

ÅRGÅNG III

1 APRIL 1916

HÄFTE 7

Hur skall ålderdomen på bästa sätt tryggas?

Genom den allmänna pensionsförsäkringen var det avsett att sörja för envar svensk man eller kvinna vid invaliditet eller ålderdom. Från försäkringen ha dock undantagits alla de kategorier, som på annat sätt ha sin ålderdom tryggad, och däribland alla statens ordinarie befattningshavare, vilka enligt lagen av den 11 oktober 1907 äga rätt till pension, samt delägare i telegrafverkets eller folkskollärarnas pensionsinrättning. De kvinnliga befattningshavare, som från den tidpunkt, då de bliva ordinarie, erlägga årliga pensionsavgifter, äro fritagna från avgifter till den allmänna pensionsförsäkringen, men hur går det med deras pensionsrätt, när de byta levnadskall?

Efter att under t. ex. 10 år ha erlagt pensionsavgift i ett centralt ämbetsverk med 33 kr. årligen i fyra år, 39 kr. årligen följande fyra år och därefter två år 45 kr. årligen är en kvinnlig befattningshavare, som gifter sig och övergår till annan verksamhet inom ett hem, enligt nu gällande lag förlustig sina insatser. Om hon kvarstår i tjänsten, var-

till hon är berättigad även efter sitt giftermål, skulle hennes pension vid 60 års ålder komma att utgöra 1500 kr. årligen. Men skulle ej någon del av hennes pensionsrätt kunna bevaras om hon lämnar tjänsten? Man kan då tänka sig antingen att hon finge rätt att vid avgång kvarstå i pensionsrätt och fortsätta inbetalningar till pensionen efter den lönegrad hon innehade vid avgången eller ock att det beräknade värdet av de inbetalda pensionsavgifterna för hennes räkning avsattes till en reducerad pension eller ock för hennes räkning överföres till den allmänna pensionsförsäkringen och insattes på samma grunder som frivilliga avgifter. Det belopp, varmed de i nyssnämnda exempel nämnda tio pensionsavgifter kunna överföras, utgör kr. 461:—, och om de överföras till allmänna pensionsförsäkringen t. ex. det år hon är 30 år, skulle pensionen vid 60 års ålder utgöra $1\frac{1}{4}\%$ av 461×30 , = kr. 172:88 årligen, eller vid 67 års ålder $1\frac{1}{4}\%$ av 461×37 , = kr. 213:21 årligen. Så stort pensionsbelopp är det således, som den kvinn-

liga befattningshavaren i detta fall går förlustig enligt gällande lag.

Visserligen erhåller ej heller man, som övergår till annat yrke, ersättning för gjorda avsättningar till pensionen, men han vinner i allmänhet i sitt nya yrke ny rätt till pension, vilket även är fallet med kvinna, som gifter sig med man vilkens tjänst tillförsäkrar henne änkepension. I de många fall, där hon icke blir genom mannens tjänst tillförsäkrad änkepension, blir hennes pension på grund av de obligatoriska insättningarna i den allmänna pensionsförsäkringen mycket små, så länge lagen ännu föreskriver, att för hustru erlägges lägsta pensionsavgift oberoende av det gemensamma boets förmögenhetsställning. Hennes avgifter till den allmänna pensionsförsäkringen i förevarande exempel kommer att bliva ingenting de 10 år hon innehar ordinarie statstjänst, 3 kr. årligen övriga 41 år, = kr. 123, och pensionen efter 24 % blir kr. 29: 52 årligen vid 67 års ålder. Att det således kan vara av betydelse för tryggnade av en kvinnlig statstjännares ålderdom, i de fall då hon genom giftermål blir skild från sin tjänst, att tillvarataga för hennes räkning de pensionsavgifter, som hon inbetalat, är tydligt nog. Säkerligen är det därvid att föredraga antingen rätt för henne att kvarstå i pensionskassan eller överföring av det beräknade vär-

det av insatserna till annan pensionsanstalt framför en återbetalning kontant av inbetalda pensionsavgifter. Enligt den tyska riks-försäkringslagen äger kvinna vid avgång från försäkringspliktigt yrke rätt att välja ett av dessa tre alternativ d. v. s. 1) fortsätta inbetalningarna, 2) få en uppskjuten livränta (en livränta som utfaller från och med en på förhand bestämd senare tidpunkt), eller 3) utfå insatserna kontant.

I Sverge är det på tiden att något ordnas för att kvinna så väl i enskild som statstjänst kan utfå beräknade värdet av sin pensionsrätt vid den tidpunkt hon lämnar en tjänst för att övergå till annan. Därvid tror jag det lyckligaste vore, att det icke överlämnades kontant utan att det avsattes för det ändamål det från början var avsett, nämligen ålderdomens tryggnade, och varför inte därvid använda vår allmänna pensionsförsäkringsinstitution som övertagare av alla sådana förpliktelser, som grunda sig på inbetalningar gjorda under några få års tjänstetid. Dock vore det naturligtvis ännu fördelaktigare om den person, vare sig man eller kvinna, som slutar en tjänst för att övergå till ett annat levnadskall, kunde välja mellan rätt att fortsätta inbetalningarna och rätt att få beräknade värdet av gjorda inbetalningar avsatta för en uppskjuten livränta.

ANNA ÅBERGSSON.

Tusen år tillbaka.

Några rättsbestämmelser angående kvinnan ur vår äldsta landskapslag.

Uråldriga rättsbestämmelser ha i den på 1200-talet nedskrivna Västgötalagen redan fått en anstrykning av ny (medel)tid. Den kända satsen om en hög aktning för kvinnan från våra förfäders sida ter sig tvivelaktig för en som mäter vår äldsta landskapslag med nutida begrepp. Blott ett vidsträckt jämförelse-material från folk och årtusenden bortom — i stället för framom — Västgötalagen kan belysa och rättfärdiga satsen i fråga. En återblick på den kan emellertid i vargatider ge oss den "tigertrösten", att saker och ting en gång i världen voro inte så litet värre än nu. Till huggnad — eller förfäran — följer här en liten axplockning ur skilda balkar och paragrafer, som beröra kvinnans ansvar och rättigheter inför lagen.

När trolovning ingås, går friaren till giftomannen, redogör för sin förmögenhet och ger giftomannen tillgåva (tilgæf). Därpå bekräftas brudköpet med handslag dem emellan. Efter bröllopet skall den nygifte till giftomannen ytterligare överlämna vängåva (enl. lag 3 marker). Men bruden? Vid trolovningen nämnes hon alls ej, men i det fullkomnade brudköpet ingår den morgongåva (hindradaxgæf), som hon får dagen efter bröllopet; dess storlek är lagstadgad och graderad efter brudens samhällsställning som fri eller frigiven. Är hon trälinna får hon ingen morgongåva, trälen betalar två

öre i brudköp till hennes ägare, och alla deras barn blir dennes.

Om det redan gäller om mannen, att han inför lagen ännu i mycket ingår som ättmedlem snarare än som individ, så gäller detta helt och hållet om kvinnan. Först i ett långt senare "Aditament" till Västgötalagen står skrivet, att ingen får giva henne bort utan hennes ja eller vilja — en bestämmelse, som kyrkan arbetat på att få införd. Skulle hon förnedra sig till att äkta en frigiven eller träl, blev hon i äldsta tider hårt straffad (enl. sydgermansk rätt stenad). Västgötalagen är härvidlag humanare än någon annan av de samtidiga; hennes barn få nämligen följa hennes högre börd och räknas som fria, om hon var fri, även med träl till fader — i motsats till vad annorstädes varit lag. Men kränker någon en trolovad kvinna, mot hennes vilja, betales drygt skadestånd till giftomannen och fästmannen, till kungen och häradet. Hon däremot mottager ingen som hälst gottgörelse, den faller den kränkta ätten till.

Kvinna är "övermage" liksom barn. Hon är ej vittnesgill, kan ej gå ed — sålunda ej heller begå edsbrott, hon kan ej ansvara för sina handlingar, ej ens lagligt dömas för dem. Hennes närmaste manliga släkting ansvarar å hennes vägnar. Har hon begått dråp, drabbar olyckan hennes man; betalar han ej bö-

terna, så lider han lagens tyngsta straff för en fri man, han blir för hennes skull biltog. Fredlöshetsstraffet kan lika litet avkunnas över kvinna som över en träl; hon har ingen fast egendom och inga samhällseliga rättigheter, som man kan beröva henne, lika litet som trälen ("gärna lupe han, om han biltog vore")! Skulle hennes man fatta misstanke om hennes otrohet, då måste sju nämndemän gå ed på hennes oskuld för att den skall anses bevisad. I motsatt fall skall hon i sina vardagskläder för alltid gånga från bo och boslott. En åldrig kvarleva i Yngre Västgötalagen röjer huru därvid tillgick: hon leddes till husets tröskel, där slet man av henne koftan och skar bort bakskörtet på kjorteln, varefter hon blev utskjuten och utesluten ur hem och boslott. Var tog den arma varelsen vägen? Den utstöttas dräkt — eller bristerna i den — kommer en att tänka på folksagens beskrivning av skogsnuvan, hon, som framtill kunde vara nog så fager, men på ryggsidan var ihålig. Måhända skogen gömde den förskjutnas kvalfyllda tillvaro.

Det var blott för en sak, som en fri boren man kunde dömas till kroppslig straffbehandling, och det var för tjuvnad. En så skändlig låghet som stöld brännmärkte honom värre än någonsin mord och dråp. Tjuven gives till "hogs ok til hange, til draps och til dödhe, til torff ok til tiäru".*) Om hustrun däremot stulit och mannen betalar ut böterna, då kan ingen göra henne någon åverkan, ty kvinnan är "övermage". Vägrar han

*) Halshuggning och hängning, till dråp och död, till gatlopp med tjärstruket huvud, medan hopen kastade torv eller stenar.

betala, föres hon bakbunden till tinget. Framhärdar mannen också där i sin vägran att gälda böter för henne, då förmäler den äldre Västgötalagen intet vidare om hennes straff. Det förefaller troligt, att man lät henne gå. Skulle hon hudstrykas, blev det mannens ensak, ej lagens dom. En gammal rest i den yngre Västgötalagen låter oss emellertid höra, att om bonden ej löste henne, "dha misti (hon) hudh oc öron" — en bestämmelse som erinrar om den norska Gulatingslagen, där hon vid första resan stöld miste ett öra, andra resan det andra, tredje resan näsan, "hun heed da Stufa (näslös) og Nufa (öronlös) og kunde saadan stjæle saalænge hun gad." Här är det dock uttryckligen fråga om trälkvinnor, tjuvnad — i smått — stod så lågt för nordbornas hedersbegrepp, att den väl knappast kunde tänkas i sammanhang med varelser av frälse börd.

Vid städgandet att kvinnan skall gå fri, om mannen betalar böterna för hennes stöld, förekommer ett betydelsefullt tillägg: "konæ ær ovormaghi, hun a eigh hug ok eigh hangæ*") utan firi trolskap". Kvinnan har eljest inför lagen ingen individuell ära att mista och kan därför håller ej förklaras som niding utom i detta enda fall. Trolldom och förgörelse bär uttryckligen namn av nidingsdåd, och för sådan förseelse skall ej mannen utan hon själv bära ansvaret. På detta enda område tilltror man henne alltså jämnstor, nej större makt än mannen! Trollkarlar nämnas aldrig förrän i Kristoffers allmänna landslag, dessförinnan är det här uppe endast

*) Jfr fg. not.

kvinnor, som antagas ha förbund med hemliga makter. (Man erinre sig ur Eddan Heid, "onda valan, som ofärd trollade", "alltid älskad av onda kvinnor", och Gullveig, som åstadkom så mycket ont i Asavärlden.) Om kvinna förgjort man, då får hon ett dygn att löpa till skogs på, därpå dömes hon ogill*) för arvingar och efterkommande — och dräpes därnäst. Detta dygn att löpa till skogs på är en ära mitt i straffet, som eljest endast beviljas friboren biltog man, något som på ett helt annat sätt gör henne jämbördig med honom, än då den otrogna hustrun kördes ut med skymfad dräkt. I yngre Västgötalagen står intet om skogslopp, men väl att hon skall gälda sitt brott med livet, såvida inte häradsnämnden skulle tillåta henne böta det största brukliga bötesbeloppet (3×9 marker). (Enligt Östgötalagen skall kvinna, som övar trolldom, stenas. Ännu i 1734 års lag skall emellertid för trolldom, som vållat annans död, "man steglas och kona halshuggas och å båle brännas" — samma trolldomsstraff alltså som asarna i urtiden utförde på trollkvinnan Gullveig.)

Å andra sidan är det en av de värsta kränkningar, som kan tillfogas en kvinna, om man skyller henne för — icke blott att ha förgjort — utan att kunna förgöra folk eller kreatur. Det finnes dock ännu två möjligheter att okväda kvinna, som uppräknas i Västgötalagen. Det ena är att beskylla henne för äkten-skapsbrott, det andra är att säga till henne följande: "Jag såg, att du red på

stättan in till kreatursfällan med upplöst hår och i ett trolls skepnad, den tid då det varken är dag eller natt" — en häxbeskrivning, som från Eddan och landskapslagen genom folketro i alla landskap vandrat in i protokollen på häxprocessernas tid, "takryttarinnor", som "fara i vinden" vid dagjämnings-tid, ridande på grindar, ugnsrakor och dylikt! Det är sällsamt, att vi nu le vid just det okvädingsord, som betecknade det enda brott, för vilket kvinnan var självansvarig, för vilket lagen tog henne på allvar och hotade henne med döden!

I några få fall kunde kvinnan personligen uppbära böter för förnärmelser, som tillfogats henne. Om mannen slog henne offentligt, i ölbänk eller i kyrkan, då måste han till boslotten lägga tre, marker, vilka skulle bli hennes privategendom, i fall "hug eller hel" (hågen eller döden) skilde dem åt. Skulle mannen ha misstänkt henne för otrohet och hon med sju mans ed verkligen lyckas styrka sin oskuld, då var han under samma villkor skyldig tre marker till boet för det onda ryktet. Försköt han henne utan orsak, skulle han också punga ut med en summa; om hon däremot förlöp honom, miste hon allt. För förnärmelse mot ogift kvinna erhåller som nämnt ätten skadestånd.

Den som dräper en kvinna blir under alla förhållanden av lagen stämplad som niding. (Överhuvud karakteriseras dråp på icke jämnstarka såsom nidingsdåd.) I fråga om kvinnodrap har Västgötalagens Urbotabalk fått en formulering, som synes bringa en hälsning från riddartidens hövishet, men som

*) D. v. s. ingen yrkar ansvar för förbrytelser mot henne.

säkert är äldre: "Dräper man kvinna, det är alltigenom nidingsverk. Hon har frid till möte och mässa, vore än aldrig så mycket strid bland män".

Inför denna ridderlighetens frukt må xplockningen stanna av.

Önskligt vore bara, att årtusendet däreft mäktat förädla beskyddareviljans aktning till medmänsklighetens, till ökat ansvar och gagn för det hela.

EMILIA FOGELKLOU.

Gifta kvinnors ordinarie anställning i kommunikationsverken.

I Herthas 14:e nummer för 1915 redogjordes utförligt för kommunikationsverkens av Kungl. Maj:t infordrade utlåtanden angående villkoren för gifta kvinnliga biträdens anställning inom dessa verk. Dessa villkor äro nämligen icke oväsentligt avvikande från de bestämmelser, som i samma fråga fastställts för de centrala ämbetsverken, där ett biträde som ingår äktenskap ej är skyldigt att avgå, därest ej vederbörande myndighet "med hänsyn till tjänstens behöriga uppehållande finner det nödigt". Kommunikationsverken däremot giva ej sina gifta kvinnliga biträden rätt att kvarstå annat än såsom extra ordinarie och förordade i sina ovannämnda underdåniga yttranden bibehållande av status quo.

Löneregeringskommittén fick sig då av Kungl. Maj:t ålagt att i sin ordning uttala sig angående dessa kommunikationsverkens utlåtanden, vilkas motivering kommittén särskilt med avseende på telegrafstyrelsen ganska skarpt bemötte samt för gifta kvinnors anställ-

ning hos telegrafverket, statens järnvägar och postverket föreslog samma villkor som de för de centrala ämbetsverken gällande. Kommunikationsverken ha sedermera haft att avgiva underdåniga utlåtanden över detta löneregleringskommitténs betänkande. Såsom ju var att vänta har detta icke föranlett någon förändring i ämbetsverkens tänkesätt i denna fråga. Det lär väl således knappast vara troligt att Kungl. Maj:t tvärtemot ämbetsverkens bestämda uttalanden inom den närmaste tiden framlägger något förslag till nya bestämmelser angående villkoren för deras gifta kvinnliga tjänstemäns anställning. Emellertid torde det kunna förutses, att sådana dessa villkor fastställts för de centrala ämbetsverkens biträden, de ej skola komma att medföra alltför avskräckande konsekvenser. Måhända kan man sålunda också hoppas, att kommunikationsverken efter några år skola våga risken att även för sin del antaga dem.

G. T—LL.

Nutida engelska författarinnor.

IV.

Det litterära arvet från 1800-talets mitt har i ett par fall gått i rätt nedstigande led till kvinnor. Thackerays äldsta dotter, Lady Ritchie, är en författarinna av rang, likaså Kingsleys dotter Mary St. Leger Harrison, som skriver under signaturen Lucas Malet.

Lady Ritchie började som romanförfattarinna, men under senare tider har hon huvudsakligen ägnat sig åt att nedskriiva sina minnen och biografiska anteckningar om sin far. Hon för läsaren i nära personlig beröring med såväl Thackeray som hans litterära umgängesväänner och återkallar atmosfären ej blott i tiden utan omkring varje särskild personlighet. Ett varmt kännande och förstående för allt mänskligt adlar hela hennes författarskap. Anne Thackeray bildar en länk mellan sin far och hans omgivning och vår tid, men sammanhanget mellan Lucas Malet och Kingsley och hans strävanden träder ej lika klart i dagen. Då man betänker, att det var Kingsleys kontrovers med kardinal Newman, som framkallade dennes *Apologia pro Vita Sua*, står man undrande inför det faktum, att Mary Kingsley övergått till katolicismen. Någon återklang av den "muscular Christianity", som Kingsley predikade, finner man ej hos hans dotter. Hon är konstnär i första rummet. Med kraft och djärighet griper hon sig an med sitt ämne och skryjer det abnorma och groteska. I sin roman *The Wages of*

Sin säger hon om hjälten, artisten Colthurst: "Han förkastade alltid det, som var onaturligt och motbudande, så vida ej framställningen därav utgjorde en så väsentlig del av hans ämne, att dess utelämnande skulle förstöra historiens kärna. Om det var en nödvändig del av dramat, avbildade han det ärligt och oförskräckt. Och jag vill ej förneka att han sannolikt njöt av att göra det". Jag tror ej det är för djärvt att antaga, att när hon nedskrev detta hon identifierade sig själv med Colthurst. Hon önskar se och framställa livet helt och sådant det är, och fast hon stundom tyckes njuta av att teckna det abnorma och sinnliga, så är hon ej blind för det stora och sköna hos människan och i naturen. *Colonel Enderby's Wife* är en studie av den fysiska smärtans själsliga verkningar, och i *The History of Sir Richard Calmady* ger hon en framställning av lytets moraliska inverkan på den vanskapte. Olika omdömen ha fällts om Lucas Malets författarskap, men att hon intar en hög rangplats inom den engelska litteraturen är obestridligt.

Grevinnan von Arnim, som skrivit bl. a. *Elizabeth and Her German Garden* och *Elizabeth's Adventures in Ruegen*, och Miss Macnaughtan, författarinnan till *The Fortune of Christina M'c Nab*, *A Lame Dog's Dairy* m. fl., äro båda rikt utrustade med den anglosaxiska humorns friska sälta. Deras fina ironi, parad med älskvärdhet och gott

humör, gör läsningen av deras böcker till en uppfriskande sysselsättning. Jag tror ej man misstar sig om man antager, att Ruskin skulle räknat deras arbeten till den kategori han benämner "goda böcker för stunden". "Vi böra vara odelat tack-samma för dem och blygas om vi ej göra gott bruk av dem".

Att göra Uha Silberrads bekantskap är odelat angenämt. Hon har skrivit en hel rad romaner, och tack vare de förträffliga engelska billighetsupplagorna ha några av dem nått över till oss. Miss Silberrad tecknar människor och ej typer eller principer. Hon låter varje karaktär utveckla sig efter sin egen inneboende natur, och varje människoliv, hur alldagligt det än kan te sig i det yttre, blir ett spännande drama. Med enkla medel träffar hon på kornet en karaktär eller en situation, och den befriande humorn följer henne alltid, även när hon tecknar livets frånsida. Hon är i mycket *Mrs. Humphry Wards* motsats. I hennes böcker är det ej idéerna och de lysande undantagsmänniskorna som dominera, det är " *Ordinary People* " — så benämner hon också en av sina romaner. Hennes uppslag äro mångskiftande och originella. I *The Good Comrade* spinnes historien omkring ett försök att förvärva en holländsk blomsterlök. *Sampson Rideout* , *Quaker* är en mycket sympatisk skildring av en kväkare, som under sin strävan att alltid följa andens ledning skapar omkring sig en atmosfär, i vilken till och med vagabonden med sin okuvliga landsvägslängtan till en tid finner sig väl och för en nyttig och duglig människas tillvaro. Läsaren gripes av den fridens och trons starka ande, som

hos kväkarna manifesterar sig ej i vacklande ord utan i tystnad och handling — den ande som gör dem till ett kristenhetens salt, som ej mist sin sälta.

Mrs. Hinkson (Katherine Tynan) och *Mrs. Woods* äro båda skalder och romanförfattarinnor — den förra är, för att tala med *William Archer* , "mycket irländsk, mycket kvinnlig, mycket mänsklig", den senare vädjar mer till tanken än till känslan. Jag anför första och sista strofen av *Mrs. Hinksons* dikt *Annus Mirabilis* :

The year that brought our hearts' desire,
The Spring came with a sudden glow:
No tender Spring that shyly comes
With primroses and apple-blooms,
But garbed as with a golden fire
Of her own daffodils a-blow.

That year the year was always May,
Our year in whose sweet close shall come
No winter with a waning sky,
Nor sad leaves fall, nor roses die;
But roses, roses all the way,
And never a nightingale be dumb.

Karakteristisk för *Mrs. Woods* är följande dikt:

To the forgotten dead,
Come, let us drink in silence ere we part.
To every fervent yet resolvèd heart
That brought its tameless passion and its tears,
Renunciation and laborious years
To lay the deep foundations of our race,
To rear its stately fabric overhead
And light its pinnacles with golden grace.
To the unhonoured dead.

To the forgotten dead
Whose dauntless hands were stretched to
grasp the rein
Of Fate and hurl into the void again
Her thunder-hoofèd horses, rushing blind
Earthward along the courses of the wind.
Among the stars, along the wind in vain

Their souls were scattered and their blood
was shed,

And nothing, nothing of them doth remain.

• To the thrice-perished dead.

Något, som man med allt större tydlighet förnimmer, är att England ej längre är blott ett hörn av Europa med stora besittningar i främmande världsdelar, utan att det alltmer blivit hjärtat i det stora imperiet. Banden mellan moderlandet och besittningarna äro många och starka. Englands egna söner och döttrar befolka i stor utsträckning dess "dominions", och kunskapen om och intresset för dessa vidgas allt mer. Litteraturen bär vittne därom. Indien har fått sin kvinnliga skildrare i Flora Annie Steel. I omkring tjugo år har hon varit bosatt där och har vunnit en intim kännedom om indiskt liv och åskådningssätt. I *On the Face of the Waters* ger hon en realistisk och fängslande skildring av det indiska upproret 1857. Hon tävlar med Kipling om första rummet som skildrare av anglo-indiskt liv.

Olive Schreiner är en dotter av Sydafrikas "veldt" och känner det väl. Hennes berättelser med ämnen därifrån äro *The Story of an African Farm* och *Trooper Peter Halket of Mashonaland*. Med smärta och bitterhet uppträdde hon under boerkrigets dagar som de sydafrikanska republikernas försvarare. Vi känna också hennes vädjan för kvinnornas rätt, *Woman and Labour*. Det är av intresse att i dessa dagar påminna sig det kapitel däri, som heter "Woman and War". Där uttrycker hon sin visshet om att den dag, då

kvinnan intar sin plats bredvid mannen i handhavandet av släktets yttre angelägenheter, blir också den dag, som förebådar krigets död, ej därför att kvinnan är fegare, svagare eller ädlare än mannen, utan därför att hon som kvinna vet vad ett människoliv kostar och att det är lättare att förstöra det än att skapa det. Olive Schreiner var också bland de engelska kvinnor, som ville men ej kunde komma till kvinnornas kongress i Haag 1915.

En författare, som lever i vår egen tid och står mitt uppe i sin produktion, är ej en lätt gripbar företeelse. Man kan kriticera och analysera hans arbeten, men de fina trådar, som förena författaren och hans verk, undandraga sig lätt analysen. När livsgärningen är fullbordad, det sista ordet blivit sagt och tiden givit perspektiv, blir värdesättandet en något mindre vansklighets sak. Många och oöverstigliga svårigheter stå i vägen, då man vill försöka fasthålla om också blott en liten del av det litterära liv, som rör sig i en stor och mycket skrivande nation. Man begränsas av så mycket, först och främst av tid och rum och sin egen personliga läggning. Alltför mycket har aldrig kommit inom kretsen för ens kännedom eller ens intresse. I dessa artiklar om nutida engelska författarinnor har ej gjorts något försök att ge ett samlat intryck av deras produktion. Några ha ställts i förgrunden, många ha ej alls nämnts, och att så skett har helt och hållet sin orsak i bedömarens begränsning.

ANNA PETTERSON.

Kringblick.

De duga! Krigets fullkomligt revolutionerande verkningar i fråga om kvinnornas ställning och förhållanden är vad man åter och återigen har att konstatera. Förut fullkomligt orubbliga åsikter — eller, låt oss säga rent ut, fördomar — angående lämpligheten och möjligheten att använda kvinnor i det eller det yrket, den eller den anställningen revideras nu plötsligt. Groteskkt naiv är också den förvåning som mångenstädes helt ohöljt kommer i dagen över att kvinnorna faktiskt göra sin sak bra, rent av synas passa för den eller den sysselsättningen — när nu tvingande omständigheter kommit männen att öppna den därtill förut stängda porten för dem.

I fabriksarbetet ha i många fall mycket bestämmda linjer varit dragna, utöver vilka kvinnorna inte borde djärvas stiga. Kanske träder omkastningen i fråga om detta tydligast till synes i England och då särskilt i samband med ammunitionstillverkningen. Nu är det inte längre någon fara för att de manliga arbetarna vid en fabrik hota med strejk om kvinnor tas in — vilket förr hänt; inte heller förkastar ledningen nu förslag att använda arbeterskor under motivering av att dessa inte duga för det omdömesfordrande och maktpåliggande görat. I stället kan det inträffa, som nyligen vid en stor fabrik i vestkanten av London, att arbetarna samlas sig vid fabriksporten och hälsa sina nya kvinnliga kamrater med hurrarop. Och det händer också att det efter någon tid upptäckes att arbeterskorna till och med överträffa arbetarna i händighet och snabbhet vid tillverkningen.

Motviljan mot kvinnors användning i jordbruket har i England hållit segt i sig, men inför det stundande vårarbetet har man börjat kapitulera. På initiativ från regeringshåll anordnas möten för att genomgående preparera meningen i detta stycke, och talare uppträda och förklara "varför 400,000 kvinnor måste hjälpa landet med lantbruket".

Uppfriskande är att bland de argument som anföras lyssna till mr. Walter Long, en mångårig expert på jordbruksområdet. Bortseende från de nu särskilda, abnorma förhållandena pekar han på att det fanns en tid, då kvinnorna fak-

tiskt ensamma skötte lantarbetet. Men så kom de tider, då det predikades för dem att deras plats var i hemmen, och så slötos de inne där. Nu skall återigen denna uppfattning detroniseras, men, säger Mr. Long, även det går nog, när till och med en halstarrigt fördomsfull engelsk kabinettsminister, vilken är anti-rösträttssinnad, har låtit en vädjan utgå till brittiska medborgarinnor om att lämna sina hem och tjäna staten.

Med stöd av fyrtioårig erfarenhet af jordbruksarbete uttalar mr. Long sin åsikt om att det är få av dessa göromål, som inte kvinnor passa för och kunna utföra.

I ett utsänt cirkulär påpekar jordbruksdepartementet det lämpliga att upprätta lokala jordbrukskommittéer för att genom dessa nå alla klassers kvinnor och få dem med i arbetet. Somliga av dessa skulle då användas som organisatörer och talare för saken, de andra direkt i jordbruksarbetet. Kortare utbildningskurser skulle upprättas.

Elva kvinnor efterlysas i engelska kabinettet. "Skulle kriget vara i ett bättre läge om det satt lika antal kvinnor som män i regeringen?" frågar Daily Mail av den 21:sta februari. Frågan diskuteras allvarligt, fortsätter den stora engelska tidningen, av de som med förvåning funnit hur snabbt och på vilket utomordentligt sätt kvinnorna anpassat sig för kriget.

"Vi äro böjda tro" — det är alltså Daily Mail som talar —, "att elva praktiska damer med sin livliga uppfattning och sina kvicka tungor skulle inom regeringen drivit igenom att det valts en verklig ledare, i stånd att säga 'ja' och 'nej' och 'se er för' och 'hur är det med veckoräkningarna?" Skulle de tjugotvå vara lika böjda för att prisa sig själva och varandra offentligt, ifall en del hemmasanningar regelbundet sades dem av några klarsynta kvinnliga kritiker under de oändliga och ändamålslösa 'ömsesidig beundrans'-debatterna? Kvinnor, med sin praktiska läggning, tala inte endast, utan handla."

Så långt lord Northcliffes tidning. Vad upplever man ej på det yttersta i dessa dagar?

Ett inte dåligt supplement till det ovan anförda utgör ett uttalande i The Canadian News av en mr. de Beck. Han menar att staten inte har råd att undvara kvinnornas överlägsna organisations- och administreringstalang

vid uppköp och utdelning av förråder för arméns räkning. Mycket av det slöseri, som härvid äger rum, skulle kunna undvikas genom att vid arméns förrådsdepartement kvinnor anställdes. Mr. de Beck har ingen tro på att "gamla fossiler till tjänstemän, av vilka faktiskt många insatts på sina poster för fyrtio, femtio år sedan," ha bättre förstånd på dessa ting än Storbritanniens och kejsarrikets kvinnor, som nu visat vilka storverk de äro mäktiga.

Befolkningspolitik i Tyskland. De av tyska inrikesministeriet i preussiska Abgeordnetenhaus i Berlin ordnade överläggningarna angående "befolkningspolitiken" följas som lättförklarligt är med stort intresse av ledande tyska kvinnor. I Zeitschrift für Frauenstimmrecht betonar Minna Cauer, att liksom politikern och socialpolitikern gör denna sak till en politisk fråga, läkaren till en hygienisk, så måste kvinnorna taga ställning till detta problem i egenkap av hustrur, mödrar, uppfostrarinnor och skapare av liv. Vilket intimt sammanhang hela denna sak har med kvinnornas innersta själsliv förstå endast dessa själva, men därför protesterar hon också emot att detta någonsin kan bli enbart politik. Frågan är huru kvinnorna som politiker och kvinnor ställa sig till detta problem.

Riksdagsrepresentanten dr Naumann är emellertid klar på frågan vad kvinnorna beträffar. I Die Hilfe ger han en artikel i saken följande slutklämm: "Förbrukandet av människor i krig är förskräckligt och ohyggligt. Många goda, duktiga män och förträffliga begåvningar gå till spillo. Vem skall återuppväcka dem från de döda? Mödrarna skola göra det, de barnbringande mödrarna, som göra världshistorien."

Man vill invända, att det möjligen ej är så alldeles klokt att i detta ögonblick referera till världshistorien (i all synnerhet som kvinnorna i övrigt annars ej anses — eller tillåtas — däri medverka), den gör sig inte så bra just för närvarande, åskådningsmaterialet är icke uppbyggligt.

Minna Cauer säger också dr Naumann, att svaret på detta skola kvinnorna först ge, när frid en gång åter dragit in i deras skälvande hjärtan, och hon uttrycker den förhoppningen,

att dr Naumann från riksdagstribunen då också skall förklara sig för åtgärder, som möjliggöra att tillförsikt och hopp åter vakna hos de tyska kvinnorna.

Dr Naumann anbefaller emellertid inrikesministeren att till befolkningspolitikens främjande ännu mycket närmare samarbeta med kvinnorna.

Kvinnorna å sin sida ha genom Verein Frauenwohl Gross-Berlin avlåtit flera inlagor till inrikesministeriet. Den första av dessa begär att kvinnor skola inkallas som sakkunniga vid varje behandling inom ministeriet av befolkningsfrågor. I en annan göres framställning om att kvinnor skola adjungeras med de politiska partiernas förtroenderåd, när inom dessa partiets ställningstagande till befolkningspolitiken behandlas, så att ingen partiståndpunkt i denna sak måtte fastslås utan att kvinnorna såsom sakkunniga fått yttra sig därom.

Vad de ledande statsmännen i Tyskland avse med den så kallade befolkningspolitiken och vilka utvägar man ämnar anbefalla för det avsedda målets vinnande vägra såväl tanke som fantasi att utgrunda.

Tjänstflickornas dömda släkte. Från Ungern meddelas att — ett förslag framkommit att alla tjänstflickor skulle inrangeras under vissa polisförordningar för prostituerade samt vara skyldiga att varje månad inställa sig för undersökning. Åtgärden skulle vidtagas som — skydd för soldaterna!

De ungerska kvinnoföreningarna komma icke att lämna något oförsökt att ställa denna ohyggliga godtycklighet i dess rätta belysning. Reglementering av prostitutionen är i Ungern även i normala tider av staten sanktionerad. Militärväldet vill nu gå ett steg längre och dömer utan att särskilt skäl därför på något sätt behöver föreligga varje tjänstflicka, endast på den grund att hon är tjänsteflicka och tillhör en inom samhället ganska hjälplös klass, skyldig att stå under den mest förnedrande uppsikt. Och man kan sannerligen fråga: var drages gränsen härnäst? Om mannen-soldaten synes det i hvilket fall som hälst ej vara tal. Nu lika litet som i fredstider, då vederbörande myndigheter lägga tvångsregler och straff på endast den ena av två parter, som sätta samhällets kraft och hälsa i fara.

Chiles kvinnor begära »rättigheter». Under denna rubrik publicerar Woman's Journal en notis om att i Chile lagen ej ger en gift kvinna samma rätt över barnen som mannen har och att över hennes förmögenhet råder mannen! Även några andra egendomligheter i chilensk lag angående gift kvinnas be-

roende citeras dessutom. Men, upplyser notisen, på begäran av en grupp framstående chilenska kvinnor har man fäst den lagstiftande församlingens uppmärksamhet på dessa orättvisa och godtyckliga bestämmelser och det är "troligt att civillagen kommer att ändras".

Så långt har man hunnit till och med Chile!

»Hjälpsystrarna.»

Svar till fru B. Nordenson.

Fru B. Nordenson har i Herthas senaste nummer gjort några "uttalanden och beriktiganden" med anledning av min artikel om "hjälpsystrarna" i 5:te häftet.

Angående uttalandena kan jag fatta mig helt kort. I en fråga som denna, som har så många sidor, beror det ju helt och hållet på från vilket håll man skärskådar den, och att fru Nordenson ser den ur Röda Korsets synpunkt är naturligt. Jag har sökt se frågan ur mer än en synpunkt, men har dock mest kommit att uppehålla mig vid att en så kort utbildningstid som 6 månader för sjukvårdspersonal, avsedd att stå i disponibilitet vid krigsutbrott, kan få en menlig inverkan på den höga ställning vi nog alla önska att sjukvården skall intaga i vårt land. Emellertid äro, som sagt, kurserna redan i gång, och det blir erfarenheten som en gång får fälla utslaget huruvida den väg som valts varit den bästa eller den enda möjliga.

Vad beträffar beriktigandena måste jag vara något utförligare.

Först vill jag då förutskicka, att som min artikel endast avsåg en redogörelse för hjälpsysterfrågans läge här hemma hade jag ingen anledning att befatta mig med den uppdelning av sjukvårdspersonalen inom Tyska Röda Korset, som fru Nordenson hänvisar till.

Då jag refererade Svensk Sjuksköterskeförenings skrivelse till Röda Korset, anförde jag att däri säges, att erfarenheten från Tyskland visade att den vid krigets utbrott fastslagna 6 månaders kursen för "Hülferinnen" — under vilken benämning jag sammanfattade den med anledning av kriget tillkomna sjukvårdspersonalen — på grund av klagomål från såväl framstående läkare som från sjuksköterskekåren höjts till ett år. Beklagligtvis kom jag ej att citera ordagrant ur skrivelsen; det skulle i så fall ha hetat: "I Tyskland har den vid krigets början 'för nödprövning' fastställda 6 månaders utbildningen på grund av klagomål" etc; det av mig använda uttrycket "Hülferinnen" skulledå kanske icke ha vållat missförstånd. Nu tycks det av fru Nordenson ha uppfattats så,

som om jag därmed avsåg en bestämd grupp inom Tyska Röda Korset i stället för att jag däri inbegrep all sjukvårdspersonal med endast 6 månaders utbildning. Uppgiften att nödprovningen endast var avsedd för sjuksköterskor (Vollschwester) och att den ministeriella förordningen av den 30 juni 1915 utfärdades för att återföra den stadgade utbildningstiden för sjuksköterskor till sin ursprungliga längd — ett år — motsäges av nämnda kungörelse, som jag trots dess tyngd måste delvis citera. Inrikesministern säger:

“Enligt till mig inkomna rapporter har sedan augusti 1914 ett så betydande antal personer genomgått den t. f. av min förordning av den 3 augusti 1914 införda avkortade examen (Notprüfung) för sjukvårdspersonal, att det vid krigets början plötsligt ökade behovet av examinerad sjukvårdspersonal torde vara fyllt även i händelse kriget blir av större långvarighet. På grund härav såsom ock med hänsyn till mångahanda med den avkortade examen (Notprüfung) förenade brister, som under tiden framträtt*), synes det av behovet påkallat att numera återgå till bestämmelserna för den av staten godkända examen för sjukvårdspersonal jämlikt kungörelsen av den 10 maj 1907. — I enlighet härmed förordnar jag, i det jag upphäver kungörelserna av den 3 augusti 1914 och den 19 augusti 1914, att hädanefter endast de personer få genomgå sjukvårdsexamen, vilka åtnjutit den föreskrivna utbildningen av 12 månader i en av statens sjukvårdsskolor eller eventuellt motsvarande utbildning, och att examen ånyo skall äga rum jämlikt bestämmelserna i kungörelsen av den 10 maj 1907. Däremot vidtages endast den förändring i min förordning av den 10 mars 1915 med avseende å intyg över före-

*) Kursiverat av undertecknad.

gående utövad sjukvård (hinsichtlich der nachzuweisenden Vorbildung*), att av de i sagda kungörelse omförmälda hjälperskorna resp. i reservlasarett anställda hjälpsystrarna (Helferinnen bzw. in Reservlazaretten tätigen Hilfsschwester) numera likaledes fordras intyg över en utbildningstid av 12 månader.“

Efter detta, som väl får anses som tydligt språk med avseende på upphävandet av “Notprüfung“ för samtliga kategorier sjukvårdspersonal, komma några övergångsbestämmelser om tillstånd för dem, som före kungörelsens utfärdande anmält sig till den avkortade examen, att få avlägga densamma. Och i kungörelsen N:o 2 (av den 28 juli 1915) meddelas tillstånd åt sådana personer, som efter en längre tids praktisk sysselsättning i sjukvård vid kungörelsens utfärdande redan börjat den avkortade utbildningskursen, att få avlägga examen efter 6 månader, dock i en skärpt form; varefter sagda kungörelse slutar med dessa avgörande ord: “Från och med den 1 november detta år upphöra dessa medgivanden definitivt, och gälla under återstoden av kriget endast bestämmelserna i kungörelsen av den 30 juni 1915“.

Av det anförda torde framgå, att uppgiften om att erfarenheten från Tyskland visat, att den vid krigets början tillåtna 6 månaders utbildningen icke ansetts tillräcklig utan blivit höjd till ett år, är fullt riktig.

SIGRID ULRICH.

*) På grund av jämförelsen med andra uttalanden synes mig att ordet “Vorbildung“ här innebär den underbyggnad som erhållits genom förut utövad sjukvård.

Ekebyfolket.

Ur en kammarjungfrus brevsamling på 1850-talet.

II.

Jungfru Lotta hade verkligen till sist förlovat sig med en sörmlandsgosse, som hade ett hyrkuskverk i Stockholm. Men åren gingo, bröllopet sköts upp, och så småningom visade det sig att fästmannen ej längre motsvarade hennes fordringar. Men på sin plats blir Lotta mer och mer oumbärlig och utvecklar sig till en personlighet som vinner allas aktning och beundran.

För Anders var hon ju också en rådgivarinna vid alla avgörande tillfällen i livet. Henne frågar han nu också, om han skall söka friplats för ett år till vid lantbruksskolan. Han går där också ännu ett år och tycker det är litet bättre än förut, fast den teoretiska undervisningen är besvärlig.

Under detta år häntyder han ofta på att han i alla fall har en "vän". Lotta hade tydligen varit hemma i Södermanland och beskrivit sina intryck därifrån, varpå han svarar: "Men jag hörde ni var kvar länge och att du hade så roligt vid Grinstuga, men du fick svänga dig med gubbar, det var bra dålig att det inte var några pojkar att dansa med. Och du skref att du såg min flicka, men det vet ingen, för jag vet inte själf, för det står i herjans hand. . . och jag berätta för dig, att jag fick lång näsa sen jag skildes vid dig, för jag träffa inte nå Albertina alls, så jag fick ej språka någe vid henne, så jag vet inte hur hon mår."

Det tycks ej vara så alldeles säkert med vännen, ty "om jag komme så jag kunde träffa dig, så jag finge se hurudana flicker det är i Östergylm, men jag har hört ifrån Andersson, att det är bara Drukkulturer till flicker, och sen har di så stora krenoliner så att en kämmer dem inte närmare än på 1 fam, men jag tycker att jag ville se det, men så långt kämmer jag väl inte kanhända. Men jag skall skrifva till dig min syster när jag rogar mig, för jag kan säga för dig, att jag har ingen annan vän att skrifva till, för jag var dit i söndasse, som var den 15 februari och di har språka sit där, som jag var oskyldig till i Robykrogen, och di har sagt, att vi inte har ont efter flicker vid Wäderbrunn, så hon hade så mycke att språka; men du må tro att jag ga svar på tal, så jag fick henne att gråta som ett barn, för jag var så desperat emot henne, så jag sa mer än jag bola gjort. För jag ga henne ett par öringar i somrase, som kosta 6 Rdr och dom ville hon ge mig tillbaka, men jag gette inte ta dom tillbaka. Och hon har tvätta åt mig och sen fick jag 2 par knappar af henne till att ha i bröstet och hon sa sen till sist, att jag skulle få höra hur det skulle bli, så jag skall få bref ifrån henne, men får jag bref ifrån henne, så skall jag ge ett redbart svar tillbaka. Men jag sörjer inte ändå, fast

jag är övergifven af en vän, för jag tror att det fins fler.“

En månad går innan nästa brev kommer. Däri talar Anders om hur roligt främmande han haft då föräldrarna hälsade på honom, "och söndan gick så fort förbi, så det kan du inte tro." Men så måste han skriva något om det som ligger honom ändå närmare. "Jag vet inte hur det blir med min Albertina, nog har hon skrivit ett par bref hit, men få se hur det går, jag har väl vurti lite stor af mig." Några veckor senare står "afärderna" med Albertina ungefär på samma punkt. "Nu har jag inte vari dit på hela sommaren, så nu tycker hon väl att jag är stolt af mig, men det bryr jag mig inte om, men jag skall gå dit än en gång och ta ajö af hennes beskedliga föräldrar, för di har vari så artiga emot mig, så det har vari just lika dant som hemma hos Pappa och Mamma."

Under tiden är arbetet hårt de sista månaderna på lantbruksskolan. Han skriver därom: "Jag får tacka Gud för en god hälsa, men somliga har tagi åt sig (med grafgräfning) för hårt, så di har liga inne flere dagar, och en gräfde så han spottade blod, men vi har stora beting och ingen vill ge sig må du tro, för alla vill vara styfva, men somliga af di yngre tycker det att här är bra stygt."

I September 1863 har Anders Ekström bestämt sig för den plats han skall tillträda efter avslutningen på lantbruksskolan. Han skall bli rättare vid Experimentalfältet i Danderyds socken. Villkoren voro 7 tunnor råg, lön 180 rdr, städsel 6 rdr, sovelpängar

100 rdr, bevillningspengar 3 rdr, 3 tunnor potatis och sätta 2 kbft potatis och $\frac{1}{2}$ kanna söt mjölk om dagen.

Förhållandet till Albertina börjar ljusna nu i avskedets stund. Lotta tycks ha frågat om saken, varpå han svarar: "Du skrev att du ville se mit brev, som jag fick ifrån Albertina, och det har du väl fått, men nu kan jag inte skicka dig det, för jag hade det i min pälsficka och jag vart så jenumvåt, så det vart ingen reda på någe als. Men du må tro att jag dröjde någe länge innan jag skref svar på det. Men nu må du tro, att jag har fått två brev derifrån, och nu har hon ångra sig, så nu är jag bjuden dit, men jag vet inte om jag får gå, och så tör jag väl vara för stor Karl att gå dit, men hon skref, om jag hade någe till att tväta, så skulle jag ta med mig dit, för hon ville att det skulle vara nu som förr."

Det första brevet från Experimentalfältet är i november 1863. Flyttningen försiggick på ångbåt från Nyköping till Stockholm. Anders skriver "att det var lesamt i början att skiljas ifrån föräldrar och vänner, för när jag gick ombord så hade jag min gamla fader stod der och tittade efter mig, så jag tror han sörde mer än jag, för han sade när vi åckte till Nyköping, att nu i dag är det rolit att få sitta och språka med dig, men i måron är det väl inte så rolit, sade han. Men du må tro att vi hade kalas hos Albertina, för vi for dit på tistans qvällen och sedan på onstans måron åt staden".

Om sitt nya arbete skriver han, att han måste passa vällingklockan "så prisis så du må tro att min lön går åt

till strykstickor, för jag lyser till tit på klockan, för du må tro jag skall vara vaken om mårna, för jag skall ringa klockan 5 om mårna“. Litet ledighet till julen fick Anders i alla fall. Det blev besök vid Ekeby och glada stunder med släkten och de gamla vännerna. Allt emellanåt träffar han också Albertina, men omnämner henne mera i förbigående.

För jungfru Lotta blir broderns glada skämt ibland litet för mycket. Han beklagar sig också över att han, "fattig statknekt", inte tycks kunna skriva vad som hälst till en så fin dam som hon vill vara, Men när det gäller hans gamla kärlek, då vill hon veta allt som bekymrar och som gläder brodern. Han svarar emellertid undvikande. "Du frågar om jag är bestämd med Albertina, men det kan jag inte svara på . . för jag tycker att det inte är brått så länge jag inte har någon säker plats, för jag tror att om det blir att jag vill på den vägen, så tror jag vist att inte det är ont om flicker, efter som du vet, så har jag inte långt till Emeli och här är en huspiga, som inte vore omöjlig, och sen må du tro att jag har en liten snäll piga som kockar mit kaffe om mårna, så det dricker jag innan jag stiger upp om mårna."

Dessa rader äro skrivna i januari 1864, och i september samma år kan han utan vidare meddela systemen, "att nu är det så långt på väg med mig, så jag skall sta och ta ut lysning den 30 dennes. Eljest är det med Albertina, som så länge varit i tale. — Jag önskar att jag kunde få se dig den dagen då jag ska stå brudgumme". Sen reser

han med mor och fästmö till Nyköping och köper utstyrsel för 150 rdr.

I ett brev vid jultiden samma år beskriver Anders sitt lilla hem med Albertina: "Hon är munter och glad, som är mycket roligt för mig att se, men du må tro att jag tittar väl in till min gumma och frågar om hon är ledsen, men du må tro, att jag har ej många stunder att få gå in." Vid denna tid blev han erbjuden en plats i Tyskland med 600 rdr och allting fritt, men avstod den för sina gamla föräldrars skull.

Efter två år på Experimentalfältet får han en förmånligare plats på en herrgård nära Stockholm, varifrån han efter en kort tid flyttade till den gård i Tumbatrakten, där han var befallningsman de återstående åren av sitt liv.

För lilla Emelie var nog Anders giftermål en stor missräkning. Hon skrev många brev till Lotta sedan hon flyttat till Stockholm och berättar att hon haft en dröm om Anders, "att han såg så sårgsen ut. Han berättade att han fått en sän, ock han var död, ock han grät bittert därför, men jag tröstade honom, att det var ej någet att vara ledsen för, ty sådana blir nog fler". Anders fick sedan en enda son, som dog efter några år i difteri.

Emelie gör besök hos Anders på Experimentalfältet och tycker det är underligt att vara i hans hem. Samma höst Anders gifter sig, skriver hon, att hoppet om att få bli Lottas svägerska nu för länge sedan är slut. Men hon håller i alla fall fast vid släkten. När de gamla från Ekeby komma till Stockholm, bli de alltid på det hjärtligaste

mottagna av Emelie, som tycker att de äro liksom hennes anhöriga. Och tankarna gå tillbaka till de glada åren på 1850-talet, då hon och Lotta följde med grevinnan till den gamla Sörmlandsgården, då de dansade midsommarnatten och Anders räckte Emelie handen till en sista polketta.

För Ekebyfolket var Lottas besök en av årets gladaste upplevelser. Hon kom med presenter till alla systerbarnen, som alltsedan de lärt sig skriva skickat julbrev till moster Lotta. Alla njöto av hennes berättelser om vad som händer ute i stora världen och framför allt i Stockholm. Men stora världen närmade sig Ekeby allt mer och mer. Stambanan höll ju på att byggas, icke endast genom Vesterbergs täppa utan genom trädgården framför den gamla herrgårdsbyggnaden. När ungdomen gick hem från dansgillena i skumma augustikvällar, började ångvisslan höras genom björkhagarna och lyktskenet från lokomotivet kastade ut sitt kalla ljus över herrgårdsalléernas åldriga stammar.

Men Ekebyfolket glädde sig åt banan. Den förde sonen och hans familj från Stockholmstrakten på några timmar till det gamla hemmet. Om dessa besök skriver Anders till Lotta allt emellanåt, fast breven bli med tiden mera sällsynta och förbehållsamma.

Fram på 1870-talet beskriver han ett besök vid Ekeby efter faderns död. "Jag får nu nämna om för dig, att jag har varit hem på augtion efter pappa, och det var just inte något roligt att si dit bli så skingra, men vi får ändå tacka Gud för att pappa har fått lefva så länge hos oss. Jag får nu tala om

vad augtion gick till, 487 rdr, 30 öre, så det blef bra betalt som bättre är och mamma har bra mycket kvar. Jag får även nämna för dig, att jag har pappas klocka och mesta koppare, som den stora kittelen och 2 flasker samt 2 bunkar och pappas förskin." Det går knappt ett år utan att Anders hälsar på modern och får visa för henne sina duktiga flickor och berätta om arbetet, om julkalasen med dans, vilket Anders även som medelålders man räknar till de stora nöjena.

Det är tidiga vårdagar, när Anders på 1880-talet sista gången ser sin mor och det gamla Ekeby. Vårfloden brusar nere vid kvarnen, och asparna stå där ännu utan liv vid vägen till herrgårdsbyggnaden, där han förr brukade träffa Lotta. Hennes besök ha med åren blivit allt kortare, och nu står den gamla byggnaden mest tom. Men trädgården är lika pyntad, gångarna lika krattade och de höga karosserna i vagnshuset lika putsade, fast ingen stör den tystnad, som år efter år blir djupare kring den obebodda herrgården.

Det var ej många år efter moderns död, som Anders fick klart för sig att han gick och bar på en hemsk, obotlig sjukdom. Inte ett ord nämner han därom i breven till systemen. Till sist måste han dock föras till Serafimerlasarettet i Stockholm. Albertina följer honom dit och skriver därifrån till jungfru Lotta om mannens sjukdom. Knappt en vecka efteråt kommer hennes andra brev. Enkelt och rörande beskriver hon de sista stunderna och hur han lugnt kunde taga avsked av henne under de svåraste plågor.

Men på Ekeby börjar den fjärde generationen växa upp. Det är Anders och Lottas systerdotter, som gift sig och bor i stugan däruppe i ekbacken. Hon bär moster Lottas namn och liknar henne. Jungfru Lotta själv, hon går ensam kvar på Östgötagården efter gamla grevinnans död och plockar i sina gamla minnen. Vid jul och nyår ställer hon upp på byrån alla porträtt av släkt och vänner, för att efter helgens slut gömma undan dem igen. Resorna till Sörmlandsgården bli ej mera av, andra krafter måste ersätta hennes ordnande hand. Det är unga Lotta i Ekeby, som numera får i uppdrag att en gång om året öppna fönster och dörrar på vid gavel i den gamla herrgårdsbyggnaden, där allt stod orört i nära hundra år, att skura det sneda golvet i den stora salen, där de många vävstolarna stå framför det höga Danzigerskåpet med sina snidade apostlar. Därinnanför är handkammaren med orörda kryddor sen jungfru Lottas tid. Där finns rummet med de många sängkläderna, våder av sidenbrokad och bortglömda empiedräkter av tyll och band.

Matsalen med sin öppna spis, det höga vägguret, som slår kvarter, halv- och heltimmar dag efter dag i ödsligheten. Det är nära att unga Lotta blir hemsk till mods, när hon skall draga upp de tunga loden. Längst inne i hörnrummet bakom de hemmavävda, tjocka rullgardinerna stå soffa och stolar av mahogny med det där ljusblå sidenet på, som grevinnans far skaffade hem från Paris. Vad jungfru Lotta hade varit rädd om det! Först hade hon lagt

finna linnetrasor över stolsitsarna, sen kom det blårandiga överdraget, som var så svårt att sätta på. Och sedan alla rum med vita, snidade stolar och soffor, små hyllformiga lavoarer, en och annan inlagd sekretär, allt stod där ju som för hundra år sen. Och jungfru Lottas lilla rum med den rödbruna lilla trämöbeln, där hon genomlevat de första åren i grevinnans tjänst — en ibland de tolv pigor, som skötte de husliga sysslorna under husmamsellens ledning.

Men unga Lotta måste låta solen skina på de vidunderliga jaktstyckena i den stora vävsalen en trappa upp, där grevinnans vävar lågo i långa rader, somliga av tåggarn, andra av fint och groft blångarn, de randiga säckvävarna, allt av lin, som växt på gården, spunnits av godsets folk och vävts hemma. Här togs bondspånaden emot, här vägdes garnet ut till vävarna och här märktes det färdigsydda linnets märckbläck. Längst bort i ena hörnet av rummet fanns en dörr, som unga Lotta aldrig brukade få öppna. Där gömdes många underliga saker, blyinfattade fönsterrutor, som blivit obrukbara, lådor av brunt lack från lackfabriken på gården. Där fanns också grevinnans halvmeterslånga dockor, klädda i grenadjäruniform och svart ullhår. Bjälkarna i väggarna voro utsirade med vita och rödaktiga figurer och sades vara från en gammal kungaborg på Valdemarsön. Tapetrullar stodo där kvar sen början av 1800-talet och ett gammalt snidat skåp i allmogestil.

Försiktigt torkar unga Lotta dammet från Hauptbyrån i grevinnans flick-

rum och stryker sakta över klaveren så att deras spruckna toner ljuda mot varandra. Möblerna skälva på de murkna golvplankorna, när snälltågen rassla förbi därute i trädgården bakom äppelträden.

Med 1900-talets början bryter den nya tiden obarmhärtigt in över den gamla herrgården, men Ekebyfolket lever kvar sitt arbetsamma liv i den trakt där deras fäder slogo rot. Vid

sockenkyrkan ha de fått fram ett präktigt järnkors över gamle rättare Per Ekströms och hans hustrus grav. Men givarinnan, själva jungfru Lotta, vilar nu sedan fem år tillbaka i kyrkogården på Östgotakusten, ej långt från den herrgård där hon varit med om att i det längsta bevara gamla, äktsvenska seder.

LOUISE STENBOCK
f. MÖRNER.

Notiser från bokvärlden.

Frankrikes själ. Minnen och intryck av *Marika Stjernstedt*. Albert Bonniers förlag.

Forna idylliska tiders glada reseböcker ha nu sin motsvarighet i de många reseberättelserna från "fronten", vare sig det är den östra, västra eller södra eller den setts i entente- eller alliansperspektiv. Detta är vår tids be-
drövliga turist-och studiefärder.

Marika Stjernstedt hör till de hos oss icke allt för många, för vilka västfronten icke existerar som sådan. Självt över på västra sidan om den är hon bortom denna "neutrala" gränsbeteckning, liksom hon — det kan med ens fastslås — i sina sympatier är allt annat än "neutral". Något som hon inte håller för anspråk på att anses vara!

Så helt och starkt möter oss hennes kärlek till Frankrike i denna bok, hennes ömhet för det och hennes egen frändskap med den franska folksjälen, att man finner det föga på sin plats att börja argumentera om neutralitet och objektivitet. Man känner hur hennes inre vibrerar i takt med fransk uppfattning och stämning, och man förstår hur hon under sådana förhållanden

ser och gripes av allt det bästa hos det nu kämpande och blödande folket.

Härmed vill på intet sätt sägas, att denna bok är en den medryckta känslöstämningens. Marika Stjernstedts fast utpräglade temperament förnekar sig inte. Iakttagandet, framläggandet av fakta, det nyktra resonnerandet har här fått sin fullt vanliga plats. Och även de, vilkas sympatier gå lika deciderat åt annat håll som hennes omfatta allt franskt, torde väl få erkänna att hon ser ganska rätt om än i en riktning.

Skyggglappar ha vi litet var ont av.

Härjat och bärgat. Minnen från de Masuriska sjöarnas land av *Ellen von Platen*.

Det är verkligen av ett särskilt intresse att ställa denna bok bredvid den föregående. För fröken von Platen är "västfronten" alldeles avgjort västfronten" och "östfronten" givetvis de allierades militärlinje mot Ryssland och på intet sätt den franska östfronten. Det geografiskt-politiska öster och väster flyttar sig ju beroende på var man placerar sig själv.

Författarinnan till *Härjat och bär-*

gat har sina sympatier lika direkt deciderade som Marika Stjernstedt, ehuru, som antytts, inte på samma håll. Vad den ena funnit stort hos det ena folket, finner den andra även hos det andra folket. Understundom stå uttalandena i rent grotesk parallellism med varandra. Som när Marika Stjernstedt slutar sin bok med att till sina andra minnen lägga hågkomsten av den åt alla franska katoliker anbefallda litanian för soldater i fält, den kväll efter kväll upprepade bönen: "För hat och vrede bevara dem, Herre", (mot vilken hon själv inom sig i minnet ställer upp parollen "Gott strafe England") och fröken von Platen i sitt förord säger, att hon inte minst beundrar Tyskland för att det icke gripits av "national- och krigshatets känslor mot sina fiender".

Kärleken till fosterlandet, modet, uthålligheten, allt det som gör att ett folk kan bära vad som nu måste bäras i de krigförande länderna, ser och prisar fröken von Platen hos tyskarna som Marika Stjernstedt gör det hos fransmännen. Hennes glädje över att ännu en gång fått se "detta underbara land och folk" är stor och genuin, och i den stämningen berättar hon med varmaste beundran om vad som göres för uppbyggandet och ordnandet av de härjade trakterna, varvid den tyska organisationsförmågan kommer att träda fram i sin bästa belysning.

Helt oväntat får man till sist i bokens Slutord en upplysning om förf:s ställning till — eller rättare sagt emot — frågan om kvinnlig rösträtt, i ett lika omotiverat som underligt samband med ett påpekande av att i Tyskland gör var och en, såväl kvinna som man, sin dlikt.

I rysk fångenskap av Elsa Sandblad. Ahlén & Åkerlunds förlag.

Elsa Sandblad har fått göra en intimare bekantskap med krigspåföljder än vad flertalet "neutrala" resande råkat

ut för. När hon skriver om "rysk fångenskap" är detta alls ingen fantasilek, det har för henne varit hård, påtaglig verklighet.

Oavsett det mycket stora intresse denna bok alltid kommer att ha som ett dokument om vad som år 1914 kunde hända en fredlig utomlandsresande, måste man ge denna speciella krigsskildring en verklig rangplats bland litteratur i genren. Den raska berättartonen är lika fri från varje slag av sentimental patos som från alla förringar in på krigslyrikens område. Enkla, nakna fakta läggas fram för läsaren, kommentarerna får man själv göra. Ingen pekpinne på vad som är att beundra eller avsky, varje sak och varje händelse står för vad den är i sig själv.

Men det är också överfullt nog med vad händelserna i sig äro. Vad förf. fått uppleva hör sannerligen ej till vardagligheterna, och man förstår att det behövs ett mer än sedvanligt mått av gott humör, uthållighet och mod för att gå igenom detta så pass obruten som Elsa Sandblad synes gjort det.

Ur reklamsynpunkt är icke behövt att yttra sig om boken. Dess redan befintliga femte upplaga vittnar om att den "går".

E. K—N.

Statsanslag av 1000 kr. har såsom föregående år tilldelats Fredrika-Bremer-Förbundet för utgivning av Hertha.

Gift kvinnas yrkesutövning Fredrika-Bremer-Förbundet har gått i författning om en utredning angående gifta kvinnors förekomst i olika yrken. Till underlag för utredningen har förbundet fått tillstånd använda materialet från senaste folkräkningen.

Husmoderskolorna. Socialstyrelsen har i avgivet utlåtande över Fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala,

Skolkökslärarinnornas förenings samt Moderata Kvinnoförbundets framställningar angående åtgärder för utvidgad utbildning i husliga göromål och barnavård för de unga flickorna förordat att regeringen skulle å extra stat för år 1917 anvisa ett anslag på 50,000 kr. för upprättande och stödande av yrkeskolor för husmodersutbildning i städer, köpingar och industrisamhällen.

Statsbidraget skulle utgå med högre belopp till skolor med inga eller ringa elevavgifter, med mindre belopp (hälften) till skolor som i någon väsentlig grad stödjade sin ekonomi på elevavgifter. Därjämte förordas även bidrag till studieunderstöd.

Kvinnliga seminarierektorer. Seminarielärarinnornas till k. m:t gjorda framställning om att regeringen ville för årets riksdag framlägga proposition om att kvinnor kunde utnämnas och förordnas till rektorer vid kvinnligt folkskoleseminarium har av folkskoleöverstyrelsen, som haft att yttra sig däröver, tillstyrkts, med uttalande av att den kvinnliga rektorn borde åtnjuta de löneförmåner, som tillkomna kvinnlig adjunkt i högsta lönegraden. — Det är att hoppas att en kungl. proposition i saken nu verkligen må framkomma vid innevarande riksdag.

Den kvinnliga polistjänsten. Fru Broomé och fröken Quint ha i Stockholms stadsfullmäktige påyrkat ett snart ordnande av den kvinnliga polistjänsten. Då frågan emellertid är föremål för behandling av poliskommittén, har beredningsutskottet beslutat föreslå att kommitténs utlåtande avvaktas. Utskottet föreslår emellertid stadsfullmäktige att nu anslå ytterligare 2000 kr. för att afhjälpa de värsta bristerna beträffande denna sak.

Kvinnornas rösträtt och landstingskandidaterna. På en interpellation framställd av L. K. P. R. till

landstingskandidaterna i Stockholms län ha svaren utfallit så att av 22 frisinnade som tillfrågats ha 13 uttalat som sin mening att det är önskvärt att kvinnorna med det snaraste få politisk rösträtt. Av 18 moderata kandidater ha 9 besvarat frågan sålunda, att de under vissa villkor äro villiga tillerkänna kvinnorna full medborgar rätt, således även politisk rösträtt. En högerman har till svar på frågan givit ett obetingat ja. Av de 40 kandidaterna ha alltså 22 avgivit bestämda uttalanden i huvudsakligen fördelaktig riktning.

Svensk kvinnlig lektor vid Köpenhamns universitet. Fil. dr Valfrid Palmgren Munch-Petersen kommer att inom den närmaste tiden anställas vid Köpenhamns universitet som lektor i svenska. Det nyinrättade lektoratet lär ha tillkommit på dr P. M-P:s initiativ, vilken av intresse för saken skänker universitetet sitt arbete.

Illis quorum meruere labores har tilldelats fröken Cecilia Milow.

Fredrika-Bremer-Förbundets Linköpingskrets återvalde vid årsmötet den 11 mars samtliga medlemmar av styrelsen, som har följande sammansättning: fröken A. Arwedson, ordf., fru E. Blomstedt, v. ordf., fru M. Tollin, sekr., fröken J. Wallerstedt, kassaförvaltare, fruarna A. Ekman, L. Palmqvist och fröken M. Wigander.

Till representant vid förbundets årsmöte utsågs fröken A. Arwedson med fröken J. Wallerstedt som suppleant.

Revisorer blevo fröknarna A. Wiklund och H. Nordgren med fruarna E. Svahn och E. Klockhoff som ersättare.

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm hade på måndagen årsmöte. Sedan en komplettering av föregående års stadgeändring antagits förrättades styrelseval. Till ordförande omvaldes d:r Gulli Petrini och till vice

ordförande utsågs fru Karin Fjällbäck-Holmgren efter fröken Anna Ljungberg, som av hälsoskäl undanbett sig återval. Övriga styrelseledamöter blevo fruarna Ella Billing, Elisabeth Wærn-Bugge, Alma Faustman, fröken Gertrud af Klintberg, fru Carola Sahl von Koch, fröken Helene Philipson, fru Hilda Sachs, d:r Alma Sundqvist, fru Louise Woods-Beckman och fru Gertrud Törnell med jur. kand. Eva Andén, med. kand. Elin Odencrantz och fröken Gertie Söderberg till suppleanter. Till revisorer valdes d:r Eva Ramstedt och d:r Alfhild Lamm med fröken Anna Bildmark och fröken Annie Boman till suppleanter.

Mötet avslutades med ett särdeles intressant föredrag av fröken Fredrikke Mörck om Jurny i Norge och kvinnorna.

Insända böcker.

Albert Bonnier: **Fransk litteraturhistoria** av Oscar Levertin. II. 1600-talet. — **Översikt av den politiska historien från 1848 till nutiden** av J. A. Fridericia. Granskad och fortsatt av Aage Friis. — **99 sätt att taga ur fläckar** av Elise Adelsköld. — **204 sätt att tillaga rätter av mjölk** sammanställda av D. F. — **Världen som vilja och föreställning**. Två delar. Av Arthur Schopenhauer. Övers. och inledning av Efr. Sköld. Med förord av prof. Hans Larsson. (Serien Vetenskap och bildning. XIX.) — **Inkompetenskultur** av Emile Faguet. Övers. av Josef Anér. **Pragmatism**. Ett nytt namn för några gamla tankegångar av William James. Övers. av Algot Ruhe. (Serien Moderna tänkare. XIII o. XIV) — **Frankrikes själ**. Minnen och intryck av Marika Stjernstedt. — **Krig och kultur**. Socialpsykologiska dokumenter och iakttagelser från världskriget 1914 — 1916. Del

III. Av *Gustaf F. Steffen*. — **Utan rotfäste**. Social roman. Del I o. II. Av *Maurice Barrès*. Övers. av Gunilla v. Düben.

Hugo Geber: **Bibelns filosofi** av *Paul Deussen*. Övers. av August Carr.

P. A. Norstedt & Söner: **Bref till Henrik Reuter Dahl**. Utgivna av *Gustaf Aulén*.

Ahlén & Åkerlund: **I rysk fångenskap** av *Elsa Sandblad*.

Wahlström & Widstrand: **På underliga vägar**. Berättelser av *Edit Ahrenlöf*.

Svenska Andelsförlaget: **Krigskrönika från Paris** av *Wentzel Hagelstam*. — **Fredsörelse och människoekonomi** av *Rudolf Goldscheid*. Med inledning av *Ellen Key*.

Evang. Fosterlandsstiftelsens förlag: **I andliga värtider**. En diakonissas minnen och erfarenheter från mitten av förra århundradet. Bearb. av *F. Hylander*. — **Besläktade själar**. Bilder från Indiens kvinnovärld av *Anna Fröberg f. Bauer*. — **Mormors berättelser** av *Agneta*. — **Synd och nöd**. Korta betraktelser av *O. Hallesby*. Övers. av H. A. Palmquist. — **Berättelser ur kyrkans historia** av *Karl Koch I*. Den gamla kyrkan. Övers. av Abraham Ahlén. — **Biblisk Ordbok** utarb. av *Oscar Benson*. Häft 2—10. — **Kristi kors i profetia och uppfyllelse** av *Paul Ebert*. Övers. — **Paul Gerhardt**. En livsbild av *F. W. Sommerlad*. Övers. — **Erfarenheter bland ryska krigsfångar i Tyskland** av *N. Rudnitsky*.

George Allen & Unwin: **War and Civilization**. An open letter to a swedish professor by *J. M. Robertson*,

COLLAN=OLJAN,

världens förnämsta läderpre-servativ, gör skodonen *absolut vattentäta och minst dubbelt varaktiga*. Finnes öfverallt å 0:75 och 1:25 pr flaska.

A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN
T. OLSEN, Stockholm.

SPECIALSKOLAN

FÖR

VÄVNING OCH VÄXTFÄRGNING

RIDDAREGATAN 7B. ALLM. TEL. 255 97

Inneh. HEDVIG MAASS.

Kurser i Vävning och Växtfärgning.

Undervisning alla dagar 9,30—7.

PROSPEKT.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Nya böcker i bokhandeln!

BIBLISK ORDBOK utarbetad av Teol. Dr Oscar Bensow. Häft. 5 kr., klotb. 6 kr. (Ej att förväxla med Biblisk Ordbok av Nyström på P. Palmqvists förlag.)

KRISTI KORS i profetia och uppfyllelse. En utläggning av Dav. 22 Ps. och Jes. 53 kap. av Pastor Paul Ebert. Häftad 1 kr., klotband 1:50.

SYND OCH NÅD. Korta betraktelser av Dr O. Hallesby. Häftad 40 öre, kart. 60 öre.

I ANDLIGA VÅRTIDER. En diakonissas minnen och erfarenheter från mitten av förra århundradet. Bearbetade av F. Hylander. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

MORMORS BERÄTTELSE. Av Agneta Kart. 60 öre.

BERÄTTELSE UR KYRKANS HISTORIA. I. Den gamla kyrkan. Av Pastor Carl Koch. Häftad 2 kr., kart. 2:25, klotband 2:50.

PAUL GERHART. En livsbild den mogna ungdomen tillägnad av F. W. Sommerlad. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

BESLÄKTADE SJÄLAR. *Missionsskrift N:o 43.* Bilder från Indiens kvinnovärld av Anna Fröberg. Häftad 60 öre, kart. 75 öre.

ERFARENHETER BLAND RYSKA KRIGSFÅNGAR I TYSKLAND. Av Pastor N. Rudnitsky. Med ett 30-tal planscher från fångläger och Röda-Kors-tåg. Häft. 1 kr., kart. 1:25.

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, Stockholm 3.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen DAGNY 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.
Redaktör: **Ellen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postansalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{2}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{4}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm**. **Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3**. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen: kl. 11—4** varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4
Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: *Sköterskebyrån.*

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Hur skall ålderdomen på bästa sätt tryggas? Av *Anna Åbergsson*.

Tusen år tillbaka. Några rättsbestämmelser angående kvinnan ur vår äldsta landskapslag. Av *Emilia Fogelklou*.

Gifta kvinnors ordinarie anställning i kommunikationsverken. Av *G. T—ll*.

Kringblick.

Nutida engelska författarinnor. IV. Av *Anna Petterson*.

»Hjälpsystrarna». Av *Sigrid Ulrich*.

Ekebyfolket. Ur en kammarjungfrus brevsamling på 1850-talet. II. Av *Louise Stenbock f. Mörner*.

Notiser från bokvärlden.

Svea Växtmargarin

Husmoderns räddning i dyrtiden, förklarar af kännare vara

lika bra som mejerismör

såväl för bordet som för stekning och bakning

sparar 40 % i hushållet

Kvinnliga Juridiska Byrån

Juris kandidat Eva Andén

Vallingatan 18, kl. 10-4
Allm. 183 36 Riks 75 76

Testamenten, bouppteckningar, arvsutredningar, äktenskapsförord, familjerättsaker, juridiska uppdrag av alla slag.

Ny flyttbar elektrisk
Stenkamin

i grå, röd o. gul färg-ton med automatisk strömfrånslagning när väggarna äro tillräckligt varma.

Ekonomisk i bruk.

Hjalmar Löfquist Elektriska Affär
23 BIRGER JARLSGATAN, STOCKHOLM.